

Iveta Galēja

SVINAM ZIEMU!

Noskaņas, iedvesmas un sajūtu grāmata

641 (035)
Ga 257

Iveta Galēja

SVINAM ZIEMU!

Noskaņas, iedvesmas un sajūtu grāmata

Fotogrāfiju autors *Juris Galējs*

Dizaina, vāka dizaina un maketa autore *Laura Mortensena*

Apgāda Zvaigzne ABC vadītāja *Vija Kilbloka*
Projekta vadītāja *Dzintra Stelpa*
Redaktore *Kristīne Kupce*
Korektore *Evija Stikute* un *Zinta Stikute*
Mākslinieciskā redaktore *Māra Alševska*
Tehniskā redaktore *Iveta Kļaviņa*
Maketētāja *Dace Polkmane*

Apgāds Zvaigzne ABC, SIA,
K. Valdemāra ielā 6, Rīgā, LV-1010.
Red. nr. B-995.
Jelgavas tipogrāfija

Šis ir ar autortiesībām aizsargāts darbs.
Darba reproducēšana vai jebkāda cita neatļauta
izmantošana ir autortiesību pārkāpums.
Par autortiesību pārkāpšanu ir paredzēta atbildība
Krimināllikuma 148. pantā.

© Iveta Galēja, teksts, 2022

© Juris Galējs, fotogrāfijas, 2022

© Laura Mortensena, dizains, 2022

© Literārā apdare, dizains, izdevums, Apgāds Zvaigzne ABC, 2022

ISBN 978-9934-31-372-1

Iveta Galēja

SVINAM ZIEMU!

Noskaņas, iedvesmas un sajūtu grāmata

ZVAIGZNE ABC

Par priecīgu ziemu

Ziema sākas rudenī – dienas kļūst īsākas, vakari garāki, gaismas mazāk. Bet man šis laiks nāk ar prieku, nevis ar skumjām un nostalģiju, nāk ar tīksmīgu labsajūtu un vēlmi priecāties vēl un vēl par to, ko pasaule un daba šajā gadā ir dāvājusi. Ziema nāk ar bagātības sajūtu. Arī laiks, kad pelēka migla klājas pār nokoptiem laukiem un pļavām un ārā nedzird ne skaņas, man ļoti, ļoti patīk, jo tā migla, kas ietin kokus un gulstas ielejās, ir kā liels, mīksts, pelēks, klusi murrājošs runcis, tāds pamatīgs un svarīgs. Un tad gribas iedegt sveces, ieliet glāzē karstu dzērienu, pasmaržot vasarā savāktās rozes un samtenes, atvērt logu un vērot, kā klusi, klusi krīt sniegs. Vai lietus grabina pa palodzi, vai vēja brāzma paķer vīnogulāju stīgas un iemet sejā. Un – jo tuvāk gada nogalei, jo biežāk domas un idejas virmo ap svētku dāvanām, gardumiem un iepriecinājumiem.

Skaidrība par Ziemassvētku vecīti (manā bērnībā – Salatēti un rūķiem, kas nes dāvanas) man radās agrī – četrus gadus vecumā. Pie tās nonākt man palīdzēja kurpes. Tolaik modē nāca vīriešu kurpes ar spīciem purngaliem un tika rīkotas Jaungada eglītes vecāku darbvietās. Visi gaidīja atnākam Salatēti ar dāvanu maisu, tad bērni skaitīja dzejolišus un dabūja dāvaniņas. Kad pienāca mana kārtā, sāku skaitīt savu pantīņu un nezin kāpēc paskatījos uz leju – ieraudzīju no Salatēta sarkanā kažoka apakšas rēgojamies tieši tādu modīgo kurpju purngalus, kādus pirms stundas tik redzējusi tēta draugam kājās. Viss skaidrs!

Vai es par to sabēdājos? Nē, gluži otrādi! Jo tobrīd man ienāca prātā doma: ja jau parasts cilvēks var sagādāt tik lielu prieku bērniem, tad arī es pati varu radīt prieku un dāvat to citiem. Iedvesma ir pavadījusi mani visu mūžu, un zināmā mērā tās iespaidā arī ir tapusi šī grāmata, lai parādītu, kā ar vienkāršiem paņēmieniem radīt labsajūtu drēgnajās rudens un ziemas dienās un saglabāt to līdz pat pirmajiem sniegpulkstenīšiem. Ja laukā ir tumšs un auksts, karstu sulas dzērienu vai glāzi karstvēna var pagatavot jau novembrī, nav jāgaida Ziemassvētki. Ja gribas radīt omulīgu noskaņu virtuvē, cepumus ar smaržīgām garšvielām var cept visu rudeni

un ziemu. Ja šķiet, ka uzmācas nogurums un nevar vien sagaidīt pavasari, vaniļas un kardamona cukuru pie tējas vai kafijas var baudīt arī februārī. Iespēju ir bezgala daudz!

Ziemai un Ziemassvētku laikam piemīt vārdos neizsakāma burvība. Vieniem šis laiks ir kā pasaka, kas nāk līdzī no bērņības, citiem to palīdz ieraudzīt dzīve, bet ir arī tie, kuri šo pasaku rada paši un dāvina pasaulei. Viņi iedvesmo!

Rotenburga Vācijā ir tā vieta, kurā es ne reizi vien esmu smēlusies iedvesmu, kā iedegt gaismu tumšajā laikā un no viena nieka radīt laimes pilnu pasauli. Tādu, kādu ir radījusi Volfārtu ģimene. Arī viņiem viss sākās it kā nejauši – ar vienkāršu mūzikas lādīti, kuru Vilhelms un Kēte Volfārti atveda uz Štutgarti no dzimtās Saksijas. Šī lādīte, kas atskaņoja maigu melodiju, burtiski apbūra amerikāņu virsnieka ģimeni, kura 1963. gada Ziemassvētkos ciemojās Volfārtu mājās. Vilhelms, redzēdams viesu neviltoto prieku, iedomājās, ka tā būtu lieliska dāvana, tādēļ devās meklēt vēl vienu lādīti. Taču veikalos Ziemassvētku preces jau bija izņemtas no skatlogiem un plauktiem un noglabātas nākamajam gadam. Tomēr Vilhelms nelikās mierā un turpināja meklēt, līdz atrada kādu lieltirgotāju, kurš bija ar mieru pārdot lādītes tikai ar vienu noteikumu – vai nu jāpērk vismaz desmit, vai arī jāpaliek bešā. Vilhelms bija ar mieru nopirkt visas, lai tikai sagādātu prieku saviem viesiem.

Lai iztērētā nauda nebūtu nomesta zemē, Vilhelms pēc kāda drauga ieteikuma devās uz armijas kazarmām, lai notirgotu atlikušās mūzikas lādītes. Tomēr viņu aizturēja militārā policija, jo šāda tirgošanās

nebija atļauta. Taču notika vēl viens brīnums – arī policistiem tik ļoti iepatikās lādītes, ka viņi atlaida Vilhelmu bez soda un piedāvām vēl ieteica doties uz virsnieku sievu rīkotajiem labdarības tirdziņiem un notirgot atlikušās lādītes tur.

Šī ideja gluži kā sēkla iekrita auglīgā augsnē, un Vilhelms un Kēte Volfārti sāka braukāt pa tirdziņiem, piedāvājot arvien lielāku preču klāstu, līdz Rotenburgā atvēra pirmo veikalu, kurā visu gadu tirgoja tikai Ziemassvētku preces. Patiesībā Volfārtu ģimenes uzburtā ziemas pasaka rada vārdos neizsakāmu laimes un miera sajūtu, ko piedzīvot (arī vasaras svelmē) ierodas tie, kas tic brīnumam, gaismai un mīlestībai.

*Mīlums un saldums, un siltums
lai parada cauri ziemai!*

*Priekā un pateicībā
Iveta un Juris*

1212

Christkindlesmarkt
71
www.christkindlesmarkt.de

CHRISTBAUERSCHAU

L. Schramm, Nürnberg

Kunsthandlanger

ZIEMASSVĒTKU TIRDZIŅI UN TRADĪCIJAS

*K*arstvīns, visvisādas piparkūkas, kliņģeri, grauzdēti rieksti, glazēti āboli, desiņas un kāposti – tas viss un vēl daudz kas cits ir nopērkams klasiskā Ziemassvētku tirdziņā. Protams, arī spožas eglīšu mantiņas, riekstkoži, gaisīgas sniegpārslīņas un kokā grebtas ainiņas no Betlēmes. Īsts Ziemassvētku tirdziņš mazliet atgādina pasaku – gaismas, smaržas, garšas, skaņas un sniegs uzbur nereālu sajūtu, un zūd robežas: kurš var apgalvot, ka šis viss notiek tagad, nevis pirms simtiem gadu?

Lai gan Vācijai patīk uzskatīt savus Ziemassvētku tirdziņus par senākajiem, tomēr šis gods, pēc vēsturnieku domām, pienākas Austrijas galvaspilsētai Vīnei. 1296. gadā hercogs Albrehts I piešķīris Vīnes tirgotājiem tiesības rīkot “Decembra tirgu”, lai palīdzētu pilsētniekiem nodrošināties ar pārtiku ziemas mēnešiem. No šī tirgus gadsimtu gaitā izveidojies tas Ziemassvētku tirdziņš, kas mūsdienās katru decembri notiek laukumā pie Vīnes Rātsnama. Protams, arī tagad tur var nopirkt gan desas, gan sierus, gan kūpinātu gaļu un dažādus

citus labumus, kas ilgāku laiku uzglabājami un, ja vajadzētu, spētu nodrošināt ļaudis ar iztikšanu līdz pat pavasarim, tomēr galvenais uzsvars, protams, ir likts uz jauko noskaņu un kopā sanākšanu. Piparkūku un karstvīna smarža sacenšas ar ceptu desiņu un cukurvates aromātu, spožas eglīšu mantiņas greznojas turpat blakus vienkāršām čiekuru virtenēm. Patiesībā lielā mērā šodien tirgotās lietas kalpo tādiem pašiem nolūkiem kā pirms 600 un 700 gadiem – vēdera vajadzībām, praktiskai izmantošanai, garšas baudām un izklaidēm.

14. gadsimtā, laikā, ko uzskata par Vācijas Ziemassvētku tirdziņu aizsākumu, lielo pilsētu rātes sāka atļaut amatniekiem, piemēram, grozu pinējiem, rotaļlietu gatavotājiem, kā arī miesniekiem, beķeriem un daudziem citiem meistariem, tirgus laukumā uzslīet letes, kur pārdot savus izstrādājumus un produktus Ziemassvētku laikā. Šis laiks skaitījās vispiemērotākais, kad pilsētas iedzīvotājiem, kuriem pārtikas krājumi gāja uz beigām, sarūpēt pirmām kārtām gaļas rezerves un, protams, arī pārējo ēdmaņu, ko tirgotāji varēja piedāvāt. Un jau no paša sākuma labvēlības statuss bieži vien tika piešķirts tirgotājiem, kuri piedāvāja karstus dzērienus,

dedzīgāk ir sākusi apstrīdēt cita Saksijas pilsēta – Baucene, kas apgalvo, ka karalis Vencels IV jau 1384. gadā pasludinājis: turpmāk Baucenes pilsoņi drīkstēs katru gadu no septembra beigām līdz Ziemassvētku laikam rīkot gaļas tirgu. Beigu beigās strīdā nācās iejaukties Vācijas Rekordu institūtam, kas pieņēma, tā sacīt, kompromisa spriedumu: abi tirdziņi – kā Drēzdenes, tā Baucenes – ir vecākie Vācijā, taču katrs savā ziņā. Proti, Drēzdenes tirgus ir visvecākais “dokumentos ierakstītais” Ziemassvētku tirdziņš, bet Baucenes tirgus – visvecākais “hronikās pieminētais” Ziemassvētku tirdziņš, ko tagad dēvē par Venceļa tirgu.

“ Piparkūku un karstvīna smarža sacenšas ar ceptu desīnu un cukurvates aromātu, spožas eglīšu mantiņas greznojas turpat blakus vienkāršām čiekuru vītenēm. ”

it sevišķi vīnu, ceptus kastaņus, grauzdētus riekstus un mandeles. Karstajam vīnam vajadzēja ne tikai sasildīt, bet arī palīdzēt atvērt plašāk pircēju naudas zuteņus.

Ilgu laiku tika uzskatīts, ka oficiālais visvecākais Vācijas Ziemassvētku tirdziņš ir Drēzdenes Štrichelmarkts. Vēsturiskajās liecībās minēts fakts, ka tas darbojas kopš 1434. gada. Taču pēdējos gados Drēzdenes pirtiesības aizvien

Ar vislavenākā Ziemassvētku tirdziņa godu pasaulē lepojas Vācijas pilsēta Nirnberga, kur tirgus tradīcijas tiek cītīgi koptas kopš 17. gadsimta. Centrālajā laukumā tiek uzslīetas nojumes, kur tirgo piparkūkas, garšvielas, karstvīnu un citus karstos dzērienus, kokgriezumus, pasakainus eglīšu rotājumus, sveces, riekstkožus, eņģelīšus, visvisādus vizuļus, par ēdamlietām nemaz nerunājot. Pēdējos gados šis tirdziņš aizvien

vairāk izplešas arī apkārtējās ielās, pat līdz pilsētas vecajiem mūriem, un saplūst ar amatnieku tirdziņu, kur bez tradicionālajiem Ziemassvētku dzērieniem un saldumiem plašā klāstā piedāvā oriģinālus amatniecības izstrādājumus, kādus gatavoja jau pirms vairākiem simtiem gadu. Iespējams, tieši tāpēc tur valdošā noskaņa šķiet vēsturei autentiskāka nekā tā, kas jūtama galvenajā tirgus laukumā. Pateicoties Nirnbergas tirdziņam, pasaules slavu ir ieguvušas Nirnbergas desiņas un piparkūkas, kas reizēm nopērkamas arī pie mums Latvijā.

Vecāks par Nirnbergas tirdziņu, dažkārt arī krāšņāks, taču ne tik slavens, ir Minhenes Ziemassvētku tirdziņš, kurš,

kā stāsta, pirmo reizi esot pieminēts jau 1310. gadā – vēl agrāk par Drēzdeni. Piedāvājums un izklaides vairumā tirdziņu ir līdzīgas, toties Minhenes tirdziņa apmeklētāji dižojas ar dārgākiem kažokiem un izsmalcinātākām rotaslietām, ko nespēj noslēpt ne cimdi, ne cepures. Tomēr tas netraucē viņiem pievakarēs, kad satumst un svētku rotājumi iemirdzas īpaši spoži, pulcēties pie bufetes letes, kopīgās sarunās malkot karstvīnu un karsto punšu un piekost klāt prāvu šķēli dradžu maizes – maizes, kurai uzziesti izčurkstināti un atdzisuši smalki cūkgaļas gabaliņi taukos. Protams, katra pilsēta cenšas atrast kaut ko īpašu, tikai sev raksturīgu.

PIRMĀ ZIEMASSVĒTKU EGLĪTE PASAULĒ – STRĪDĪGS JAUTĀJUMS

Lai gan mums patīk savulaik presē publicētā ziņa, ka pirmā Ziemassvētku eglīte pasaulē tikusi uzslēta Rīgā 1510. gadā, atklātībā parādās aizvien vairāk arhīvu materiālu, kuros minēti pat simt gadu senāki fakti par Ziemassvētku kociņiem 15. gadsimta sākumā gan Strasbūrā, gan Freiburgā, gan vēl citviet tagadējās Francijas un Vācijas teritorijās. Vai

iekļūšanu mājvietās, ar eglēm attīrījuši gaisu un stiprinājuši cerību sagaidīt pavasari.

Pirmās ziņas par eglīšu rotāšanu saglabājušās no 1419. gada, no Freiburgas, kur Maiznieku ģilde esot uzslējusi eglī galvenajā laukumā un sakarinājuši egles zaros ābolus, riekstus un piparkūkas. Apmēram ap to pašu laiku arī Strasbūras

“ Pirmās ziņas par eglīšu rotāšanu
saglabājušās no 1419. gada,
no Freiburgas. ”

tās bijušas eglītes vai citi koki, precīzu ziņu vismaz pagaidām nav, jo arhīvos atrodam ieraksti par to, ka tajos laikos Viduseiropas teritorijās egļu it kā esot bijis maz (ko gan ne viens vien apšaubā, par piemēru minot kaut vai Švarcvaldi ar biežajiem, tumšajiem egļu mežiem) un arī dažos turpmākajos gadsimtos eglīti mājās varējuši atļauties tikai augstmaņi un ļoti turīgi pilsētnieki.

Taču mūžzaļo augu zari jau pagānu laikos dažādās kultūrās simbolizējuši auglību un dzīves sparū, un ziemas saulgriežos ne viena vien tauta spraudusi egļu un citu skuju koku zarus pie savu mitekļu durvīm un arī iekšstelpās. Eiropas ziemeļos ar adatīnajiem zariem nodrošinājušies pret ļauno garu

turīgie pilsoņi sākuši sacensties, kurš atļausies ienest dzīvojamā istabā tādu greznumu kā egle un piedevām vēl izrotās to. Savukārt pirmās svecītes Ziemassvētku eglē esot iespraudusi Šlēsvīgas hercogiene Doroteja Sibille 1611. gadā.